

13. Шибаева Е.А., Поточный М. Указ. соч.- С. 55.
14. Лукашук И.И. Функционирование международного права. - М., 2002.- С. 56.
15. Игнатенко Г.В., Калинин С.А. Новые тенденции в международном нормотворчестве // Советский ежегодник международного права, 1986. - М., 2001.- С. 40.
16. Крылов Н.Б. Указ. соч.- С.43.

Түйін

Мақалада БҰҰ бейбітшілікті орнату қызметінің құқықтық негізі мен оны іске асыру әдіс-тәсілдері қарастырылады. Автор бұл ұйымның халықаралық қатынастарда алатын орны мен рөлін де баяндап өтеді.

Summary

In article legal bases and their ways of realization as the United Nations on world strengthening are considered. The author tells about a pole and about a position of this organization in the international relations.

ЕҚЫҰ ЖӘНЕ ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ АРАСЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚҰҚЫҚ ҰНТЫМАҚТАСТЫҒЫНЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ

А.К.Бапаева –

*Абай атындағы ҚазҰПУ, «Халықаралық құқық» кафедрасының
оқытушысы*

Қазақстанның 2010 жылы ЕҚЫҰ – да төрағалық ету шешімі жас республика үшін үлкен сыртқы саяси жетістік болды. Біздің республика кандидатурасын ұйымға мүше барлық 56 мемлекет бір ауыздан қолдады, сонымен қатар олар Қазақстанның демократиялық қоғам құру және либералды нарық аясында шынайы жетістіктерін мойындады. Мадридтағы миссия жетістігін Қазақстан халқы, қазақстандық дипломатия және мемлекет көшбасшысы Н. Ә. Назарбаев бөліседі.

Жиырма жылдай бұрын Қазақстанның Еуропалық құрылымға қатысу идеясының өзі дұрыс қабылданбауы мүмкін еді. Тек тәуелсіз және егеменді болғаннан кейін, өз алдына мақсат қоя – бүкіләлемдік қауымдастыққа кіру – және осы мақсатқа қарқынды жылжи отырып, біздің мемлекет мүмкін емес жетістіктерге жетті. Қазіргі таңда ол БҰҰ және ЕҚЫҰ мүшесі болып табылады, ТМД, ЕврАзЭҚ, ШЫҰ және ҰҚКҰ негізін салушылардың бірі болды, ОИК және ОЭС қызметіне қатысады, НАТО- мен өзара қарым – қатынаста, СДҰ-ға кіру туралы келіссөздер жүргізеді, СВМДА- ға қатысты өзінің пікірін жүзеге асырады.

Негізінен, 56 мемлекет кіретін ықпалды халықаралық ұйым, Қазақстан қоғамындағы ұлтаралық және діни келісімді қамтамасыз ету бағытын ұстанған президент Н. Ә. Назарбаевтың саясатының дұрыстығын мойындады.

Қазақстан әлемдегі ең көп ұлтты мемлекеттердің бірі ретінде постсоветтік ету кезеңінде қоғамда бейбітшілік пен тұрақтылықты сақтай білген бірден – бір мемлекет. Жаңа заманғы Қазақстанның үлгісі түрлі діндер мен ұлттардың бірге өмір сүру мүмкіндігін сипаттайды. Қазақстан Республикасының бұл тәжірибесі ЕҚЫҰ – да төрағалық етуге ұсынылуының бір себебі болды. Бұрынғы Кеңес Одағының мемлекеттері ішінде дәл Қазақстанның ЕҚЫҰ – ға төрағалық етуге таңдалуы сәйкестік емес. Қазіргі таңда Қазақстан бүкіл Орталық Азияның дамуы мен тұрақтылығының кепілі ретінде қабылданады және ЕҚЫҰ – ның аумақтағы серіктесі ретінде табылады.

Қазақстанның төрағалығымен Еуропа қауіпсіздік және ынтымақтастық ұйымы жаңа «еуразиялық келбетті» иемденеді. Нәтижесінде ескі халықаралық дауларды шешуге жаңа көзқарас тууы мүмкін (мысалы, Косова және Кипр мәселесі). Қазір Қазақстан өзіне мұсылман және еуропалық қоғамдары арасындағы қиын және маңызды медиатр рөлін жүктейді. Бұл делдалдық евразия кеңістігіндегі көптеген мәселелерді шешуге көмектеседі. Және осындай тұжырым үшін жеткілікті негіздер бар.

ЕҚЫҰ деген не? ЕҚЫҰ 56 мүшесі бар, қауіпсіздікке байланысты аумақтық ұйымдардың ең үлкені болып табылады. Оның жауапкершілігіне даулардың алдын алу, дағдарысты қалыпқа келтіру және дағдарыстан кейінгі жағдайларды реттеу мәселелері жатады. Қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін ЕҚЫҰ кешендік және ұжымдық әдістерді қолданады. Ол түрлі мәселелердің кең аясымен айналысады, оның ішіне қаруландыруды бақылау, превентивті дипломатия, қауіпсіздік жүйесін құру мен жасыруды қамтамасыз ету шаралары, адам құқығы, сайлауды бақылау, экономикалық және экологиялық мәселелері кіреді.

Қазақстанның алдында маңызды тапсырма бар- ЕҚЫҰ – да төрағалық рөлін нығайту. Алғашында, ЕҚЫҰ төрағалығы – сыйлы миссия болып көрінуі мүмкін. Бірақ, сондай мәртебелі халықаралық ұйымның басшылығында болу – сол үшін саяси жауапкершілікке ие болуды білдіреді. Осыған орай, Қазақстан тарапынан қарқынды әрекеттер, ЕҚЫҰ аясындағы кездесулер мен консультацияларды рационалды пайдалану қажеттілігі туады. Мысалға Қазақстанның алдыңғы және кейінгі өкілдермен ынтымақтастығын нығайту, яғни төрағалық етуші мемлекеттің жетістігін қалайтын мемлекеттер тобын құрайтын ЕҚЫҰ «үштігі». Сонымен қатар Қазақстаннан ЕҚЫҰ жүйесінде бар құрылымдарды рационалды пайдалану, барлық деңгейдегі отырыстарды тиімді дайындау- жұмысшылар тобының ЕҚЫҰ СМД және сессияларына дейін – тек ұйымдастыру жоспарында ғана емес, сонымен бірге мазмұндау талап етіледі. Отырыстар мен кездесулерде шешімдердің нақты нұсқаулары мен дайын жобалары талқылануы тиіс. Бұл сапалы

құжаттар дайындау үшін, жұмысшылар тобын құруды және ЕҚЫҰ хатшылығымен қарқынды жұмыс істеуді талап етеді. Төрағалық ету жұмыс істеу үшін бүкіл құралдар және кәсіби мамандармен қамтамасыз етілуі керек.

Қазақстан өзінің тәуелсіздігін алғаннан кейін жан-жақпен әр түрлі деңгейдегі байланыстарды орната бастады. Халықаралық саясат алаңында өзіндік орны мен ұстанымы бар елге айналуын зор мақтанышпен айта аламыз. 2010 жылы ЕҚЫҰ-ға төрағалық етуіміз осының айқын дәлелі. Бүгінгі таңда еліміз Еуропа одағымен, НАТО-мен өзара сенімге құрылған әріптестік қарым-қатынастар орнатса, ал ШЫҰ, ҰҚШҰ, АӨСШК сияқты ұйымдарда белсене әрекет етіп келеді. Еліміздің ЕҚЫҰ-ға төрағалығы және екі жыл қатарынан “үштік” құрамында болуы халықаралық аренадағы беделді ұйымдардың арасындағы өзара сенім мен ынтымақтастықты арттыруы тиіс. Осылайша, елімізге Еуразиялық құрылықта маңызды міндеттер жүктеліп, үлкен жауапкершілік жүгі артылып отыр.

Ұлтаралық татулық пен дінаралық келісім ошағына айналып отырған Қазақстан Орталық Азиядағы және Еуразия құрлықтарындағы тыныштық пен бейбітшілікті сақтауда басты бітімгерлік миссияны атқаруда өзіндік тәжірибесі бар ел екені барлығына да түсінікті. Әсіресе, Ауғанстандағы жағдайды тұрақтандыруға байланысты еліміз бірқатар ұсыныстар да жасап отыр. Егер бұл ұсыныстар шын мәнінде жүзеге асып жатса, онда осы елдегі жағдай біршама түзеле түсетіні анық. Сондай-ақ, әлемді алаңдатып отырған Иран және Солтүстік Корея ядролық бағдарламаларының шектен шығып кетпеуіне Қазақстан ядролық қарудан өз еркімен бас тартқан ел ретінде үлгі бола алады.

“Еуропаға жол” бағдарламасы Қазақстанның алдына жаңа міндеттер мен мүмкіндіктерді пайдалану қажеттігін қойып отыр. Яғни, еліміз өркениетті елдермен экономикалық ынтымақтастықты тереңдетуге, жаңа тиімді технологияларды тартуға және қазіргі заман талабына сай басқаруға қатысты өзара тиімді байланыстар орнататын болады. Өйткені, Батыс энергия үнемдеуші технологияларды қолданудың арқасында бес-алты есе энергияны аз жұмсап, көп өнім алуға қол жеткізді. Сондай-ақ балама энергия көздерін (күн, жел және су) тиімді пайдалана отырып, күн батареяларын, желдің қуатымен жұмыс істейтін және теңіздің ағысына құрылған электр стансаларын кеңінен пайдалана бастады /1/. Осы ретте Қазақстан әлемдегі уран өндіруден екінші орын алатын ел ретінде экологиялық таза отынды Еуропа елдеріне көптеп жеткізуге мүмкіндік алады. Көмірсутегі шикізаты мен өзге де жерасты байлықтарын қоспағанда, Батыс Қытай және Батыс Еуропа күре жолының салынуы көне Жібек жолын қайта жаңғыртады.

Ұйымға төрағалық бұл тек саяси қадам ғана болып қалмайды, сонымен қатар, мүше мемлекеттермен өзара экономикалық тиімді жобаларды жүзеге асыруда айтарлықтай мүмкіндіктер туғызады. Бұған дейін экономикалық-экологиялық саясат ЕҚЫҰ назарынан тыс қалғандай болып көрінгені рас. Тек 2000 жылдан басталған Орталық Азия елдерімен экономикалық-экологиялық қарым-қатынастар оның бойына жан бітірді. Төрағалық

барысында, міне, осы экономикалық-экологиялық басымдықтар басты тақырыптардың біріне айналуы мүмкін. Себебі, Орталық Азия аймағы жаңа технологиялар мен инвестицияларға мұқтаж.

Гуманитарлық саладағы мәселелер ерекше назарда болады. Адам құқықтары мен еркіндігін қамтамасыз етуде, демократиялық қағидаттардың орнығуына, діни және мәдени толеранттылықтың сақталуына елімізде қадамдар жасалды. Конституцияға, сайлау, БАҚ және партиялар туралы заңдарға өзгерістер енгізілді. Еліміз адам құқықтары мен саяси бостандығы жөніндегі Біріккен Ұлттар Ұйымының конвенциясын ратификациялады. Сондай-ақ, Еуропа Кеңесіне бақылаушы ретінде кіруге ниет білдірілуі еліміздің демократиялық стандарттарды ұстануға деген талпынысын көрсетеді.

Қазақстанның ЕҚЫҰ-ға төрағалық етуі стратегиялық тұрғыдан Ұйым үшін де тиімді. Өйткені, елімізді әр тараппен өзара сенімге құрылған үйлесімді үнқатысу орната білуімен, тиімді әрі тығыз қарым-қатынастар құруымен және аймақтық проб-лемаларды шешуде өзіндік бейбіт саясат ұстануымен танитын болды. Рим Папасы Иоанн Павел II Қазақстанға сапарында еліміздің “өркениеттер, халықтар, мәдениеттер және діндер арасындағы көпір” екендігін ерекше атаған болатын. БҰҰ-ның бұрынғы Бас хатшысы Коффи Аннан да елімізге келген сапарында Қазақстан халқы Ассамблеясының жұмысына жоғары баға беріп, “кішігірім біріккен ұлттар ұйымы” екендігін тілге тиек еткенді. Мұның барлығы нақты істермен дәлелденген ұлт-аралық және дінаралық ынтымақтастық жолындағы ізденістеріміздің жемісі деп бағалаған жөн. Әлемдік және дәстүрлі дін көшбасшыларының құрылтайлары Қазақстанда тұрақты түрде өткізіліп тұруы осының басты дәлелі болса керек.

Қазақстан бұлардан бөлек бірқатар халықаралық маңызы бар жиындарды да өткізуге бастамашы болды. “Бейбітшілік және тұрақтылық форумы” деген атпен халықаралық бейбітшілік пен келісім конференциясының және ЕҚЫҰ толеранттылық жөніндегі кеңесінің, ЕҚЫҰ ПА 17-ші сессиясының өткізілуі Қазақстанға деген нық сенім мен түсіністіктің орын алғандығын көрсетеді. Еліміздің мұсылман елдері, сондай-ақ ТМД мен Азия елдері арасынан бірінші болып Ұйымға төрағалық етуі Батыс әлемінің мұсылмандарға деген теріс түсінігін түбірімен өзгертуге мүмкіндік туғызып отыр. Жалпы ЕҚЫҰ дінаралық және мәдениеттераралық үнқатысу бағытында бірқатар игі қадамдар жасап келеді. Ұйым соңғы жылдары ұлттық және халықаралық деңгейдегі сенім мен діни, ар-ождан мен сөз еркіндігі, өзара түсінік пен құрмет, толеранттылықты орнықтыру және әріптестікті дамытуда бірқатар жетістіктерге қол жеткізді. Кейбір сарапшылар Қазақстан өзінің төрағалығы барысында аймақтық және мемлекетаралық қатынастарда демократияны ендіру қажеттігіне баса назар аударуда деген пікірлер айтады. Олардың пайымынша, мұндай ұстаным ЕҚЫҰ тарихында терең із қалдыруға тиіс.

ЕҚЫҰ 1975 жылы 1 тамызда Финляндияның Хельсинки қаласында өмірге келгені мәлім. Ал еліміздің 2010 жылғы Ұйымға төрағалық етуі Ұйымның 35 жылдық мерейтойына тұспа-тұс келді. Сондықтан төрағалық етуші ел ретінде Қазақстан Ұйым жұмысының өткеніне қорытынды жасап, оның жаңа сапалық деңгейге көтерілуіне барын саларына сенім мол. Өйткені, төрағалық етуші ел ЕҚЫҰ жұмысын одан әрі жандандыру қажеттігі игі дәстүрге айналған үрдіс қалыптасқан.

Қазақстанның 2010 жылы ЕҚЫҰ төрағасы ретінде алдағы миссиясы – сыйлы, жауапты, бір уақытта қиын және сабырлықты талап етеді. Бірақ бұл тапсырманы Қазақстан орындай алады.

1. Сәтбаев Д. Қазақстан Еуропаға өз жолымен барады // Егемен Қазақстан. – 2009. -2 ақпан.

Резюме

В статье освещаются основные направления международного правового сотрудничества Республики Казахстан с ОБСЕ.

Summary

In article the basic directions of the international legal cooperation of the Republic Kazakhstan with OSCE are shined.

ПОЛИТИКА И ИНТЕРЕСЫ МИРОВЫХ ДЕРЖАВ В КАЗАХСТАНЕ

К.М.Кобландин –

*старший преподаватель кафедры международных отношений
КазНПУ имени Абая*

Многополярный характер складывающейся сегодня новой системы глобального мироустройства особенно ярко проявляется в Каспийскр – Центральноазиатском регионе, ставшем в последнее время важным с геополитической и экономической точек зрения. Геополитическая ситуация вокруг данного региона и, прежде всего, Казахстана, являющегося его экономическим и политическим центром, характеризуется столкновением национальных интересов основанных центров мировой экономики и политики, а именно – США, Европейского Союза, Японии, России и Китая.

Казахстан как независимое государство немногим более десяти лет назад начал проводить самостоятельную внешнюю политику.

Уже первые инициативы суверенного Казахстана продемонстрировали мировому сообществу миролюбивый характер внешней политики нашей страны, направленной на создание атмосферы взаимного доверия, сотрудничества на региональном и международном уровнях, на развитие